

MATIJAS EDVARDSON

**SASVIM
OBIČNA
PORODICA**

Preveo sa švedskog
Nikola Perišić

■ Laguna ■

Naslov originala

Mattias Edvardsson

EN HELT VANLIG FAMILJ

Copyright © Mattias Edvardsson 2018

Published by agreement with Ahlander Agency.

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

The cost of this translation was defrayed by a subsidy from the Swedish Arts Council, gratefully acknowledged.

Sa zahvalnošću ističemo da je prevod ovog dela svojom subvencijom omogućio Švedski umetnički savet.

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

**SASVIM OBIČNA
PORODICA**

PROLOG

Sateran u ugao, reagujem na svaki pokret koji uočim krajičkom oka. Trzam se na najmanji zvuk. Sekunde su se usporile, i sada stoje skoro nepomično. Koliko je meni poznato, možda sedim ovde već pet minuta. Ili čitav sat.

Okružni sud u Lundu nalazi se usred grada, preko puta zgrade policije, a nedaleko od stanice. Svi koji žive u Lundu povremeno prođu kraj okružnog suda, ali većina Lundana proživi čitav svoj život a da ne zakorači u prostorije suda. Ovo je sve donedavno važno i za mene.

Sada sedim na sofi ispred sudnice broj dva, a monitor ispred mene objavljuje da je u toku glavni pretres u vezi sa ubistvom.

Moja supruga je unutra, s druge strane vrata. Tako blizu, a ipak tako daleko. Pre nego što smo zakoračili u okružni sud i prošli kroz bezbednosnu kontrolu, zastali smo na stepeništu i zagrlili se. Supruga mi je stegla ruke tako snažno da su se zatresle i rekla da više ništa nije na nama i da je odluka sada u njihovim rukama. Oboje znamo da to nije tačno.

Kada se iz razglasa začulo krčanje, odmah sam osetio mučninu. Čuo sam svoje ime. Sada je na mene red. Zateurao sam se kada sam ustao sa sofe, a čuvar mi je otvorio vrata. Klimnuo je glavom ne izražavajući nikakvu misao ili osećanje. Za takve stvari ovde nema mesta.

Sudnica broj dva je veća nego što sam očekivao. Moja supruga sedi prikleštena među posmatračima. Izgleda umorno, iscrpljeno. Na obrazima joj se vide tragovi suza.

U sledećem trenutku vidim svoju ćerku.

Bleđa je i mršavija nego što je se sećam, kosa joj visi u umršenim pramenovima i posmatra me očima bez sjaja. Moram da uložim svu svoju energiju da bih sprečio sebe da joj pritrčim, zagrlim je i prošapućem: tata je tu, ne puštam te sve dok se sve ovo ne završi.

Predsedavajući sudija mi želi dobrodošlicu, i odmah stičem dobar utisak o njemu. Deluje vedro, a istovremeno i osećajno, na neki način. Čini mi se istovremeno predusretnjivim i autoritarnim. Mislim da se porotnici neće protiviti njegovim odlukama. Osim toga, znam da je i on otac.

Pošto sam u bliskom srodstvu sa optuženom, ne moram da polažem zakletvu. Znam da sa iskazom koji budem dao u svom svedočenju sud mora postupati u svetlu toga da je optužena u ovom procesu moja ćerka. Ali znam i da će moja ličnost, a još više i moja profesija, doprineti tome da sud smatra moj iskaz verodostojnim.

Sudija prepušta reč advokatu. Udišem duboko. Ono što sada budem rekao, uticaće na mnoge živote u mnogim godinama koje su pred nama. Ono što ću sada reći može da odluči o svemu. A ja još uvek nisam odlučio šta ću reći.

OTAC

*Od ploda usta svojih siti se čovjek dobra, i platu za djela
svoja prima čovjek.*

Priče Solomunove 12, 13–14

1

Bili smo sasvim obična porodica. Imali smo zanimljive, dobro plaćene poslove, širok krug poznanika i aktivno slobodno vreme u kome bi se našlo mesta kako za sport tako i za kulturu. Petkom smo gledali *Idola* uz hranu naručenu iz restorana i obeznanjivali se na sofi pre završetka glasanja. Subotom smo ručavali u gradu ili nekom tržišnom centru. Gledali smo rukomet ili išli u bioskop, viđali se s dobrim prijateljima uz flašu vina. Uveče bismo zaspali priljubljeni jedno uz drugo. Nedelju smo provodili u šumi ili muzeju, vodili smo duge telefonske razgovore s našim roditeljima ili bismo se sklupčali na sofi, svako sa svojim romanom u rukama. Često bismo zaključivali nedeljno veče sedeći u krevetu s papirima, fasciklama i kompjuterima, pripremajući se za nastupajuću radnu nedelju. Moja supruga je ponedeljkom uveče išla na jogu, a ja sam četvrtkom igrao florbol. Imali smo stambeni kredit koji smo revnosno otplaćivali, razvrstavali smo svoje smeće, koristili migavce i poštovali ograničenje brzine i uvek na vreme vraćali knjige u biblioteku.

Ove godine smo otišli na odmor nešto kasnije, od početka jula do sredine avgusta. Posle nekoliko prijatnih leta u Italiji, poslednjih godina smo putovanja u inostranstvo odlagali za zimu, da bismo leta umesto toga posvetili odmaranju kod kuće i malim izletima duž obale na kojima smo posećivali rodbinu i prijatelje. Ovoga puta smo osim toga iznajmili vikendicu na ostrvu Urust.

Stela je radila u *H&M*-u skoro čitavo leto. Štedela je novac za dugo putovanje u Aziju na zimu. I dalje se nadam da ga neće otkazati.

Moglo bi se reći da smo Ulrika i ja ovog leta ponovo otkrili jedno drugo. Naravno, to zvuči kao kliše, skoro pa pomalo blesavo, jer ljudi ne veruju da je moguće ponovo se zaljubiti u svoju suprugu posle dvadeset godina braka. Kao da su one godine s decom u kući predstavljale samo sporedni tok radnje u našoj ljubavnoj priči. Kao da smo čekali na ovo. U svakom slučaju, nama se tako činilo.

Deca su posao s punim radnim vremenom. Prvo su bebe, pa čekate da postanu samostaljniji, brinete se da će im nešto zastati u grlu ili da će pasti na glavu, onda stiže predškolsko doba i brinete se zbog toga što nisu u vašoj blizini, da će ispasti iz ljuljaške ili da neće proći sledeći sistematski pregled u dečjem dispanzeru. Potom počinje škola, pa se brinete da li će uspeli da prate nastavu ili će ostati bez prijatelja, tu su domaći zadaci i jahanje, rukomet i pidžama žurke. Približavaju se kraju osnovne škole i tu se pojavljuje još više drugara, žurki i sukoba, razgovora s mentorima i vožnji taksijem. Brinu vas pijanstva i droge, ili da će dospeti u loše društvo, i tinejdžersko doba prolazi kao sapunska opera sa sto devedeset kilometara na čas. Onda se odjednom pred vama nađe odraslo dete, i mislite da je brigama kraj.

Ovog leta smo, ako ništa drugo, uspeli da proživimo duge trenutke bez briga o Steli. Naša porodica sigurno nikada nije bila skladnija. A onda se sve promenilo.

Jednog petka krajem leta Stela je napunila devetnaest godina, a ja sam rezervisao sto u našem omiljenom restoranu. Italija i italijanska kuhinja odavno su nam prirasle srcu, a u zapadnom delu grada postoji jedna lokalna kafanica koja služi zaista bogovsku pastu i pice. Radovao sam se mirnoj i prijatnoj večeri s porodicom.

„*Una tavola per tre*“, rekao sam konobarici sa srnećim očima i perlom u nosu. „Adam Sandel. Rezervisao sam sto za osam sati.“

Zabrinuto se osvrnula oko sebe.

„Trenutak“, rekla je i nestala u punom lokalu.

Ulrika i Stela se okretoše prema meni dok se konobarica raspravljala sa svojim kolegama, gestikulirala i pravila grimase.

Ispostavilo se da je zaposleni koji je primio moju rezervaciju uspeo da je greškom upiše za četvrtak u kalendaru.

„Očekivali smo da ćete doći juče“, rekla je konobarica i počela se olovkom po vratu. „Ali rešićemo to. Dajte nam pet minuta.“

Jedno drugo društvo je moralo da poustaje dok je osoblje unosilo nov sto u lokal. Ulrika, Stela i ja smo stajali usred prepunog restorana i pokušavali da se pretvaramo da ne vidimo ozlojeđene poglede koje su nam upućivali sa svih strana. Situacija je bila takva da sam poželeo da nešto kažem, objasnim da je grešku napravilo osoblje, a ne mi.

Kada je naš sto najzad bio postavljen, hitro se zaklonih svojim jelovnikom.

„Izvinite, izvinite“, rekao je neki čovek prosede brade, verovatno vlasnik. „Naravno, nadoknadićemo vam ovo. Dozvolite mi da vas častim desertom posle obeda.“

„Ništa strašno“, uveravao sam ga. „Ljudi smo.“

Konobarica je nažvrljala našu porudžbinu pića.

„Čašu crnog?“, rekla je Stela.

Upitno me je pogledala, a ja sam se okrenuo prema Ulriki.

„Ovo je poseban dan“, rekla je moja supruga.

I tako sam klimnuo glavom konobarici.

„Čašu crnog za našu slavljenicu.“

Posle obeda, Ulrika je predala Steli kovertu sa ilustracijom Jozefa Franka.

„Mapa?“

Prepredeno sam se osmehnuo našoj ideji.

Zajedno sa Stelom smo izašli iz restorana i zašli za ugao.

Ja sam tokom popodneva tamo ostavio njen poklon.

„Ali, tata, pa rekla sam... To je zaista preskupo!“

Prinela je šake obrazima i širom otvorila usta.

Bila je to ružičasta vespa pjađo. Nekoliko nedelja ranije smo gledali jednu takvu na internetu, i jeste bila skupa, ali sam naposletku uspeo da nagovorim Ulriku da je kupimo.

Stela je zavrtela glavom i uzdahnula.

„Zašto me ne slušaš, tata?“

Podigao sam ruku i osmehnuo se.

„Biće dovoljno da samo kažeš hvala.“

Znao sam da je Stela najviše od svega želela gotovinu, ali činilo mi se bezveznim da joj poklanjam novac. Vespom će moći brzo i lako da stigne u grad, na posao ili kod prijatelja. U Italiji svi tinejdžeri voze vespe.

Stela nas je zagrlila i nekoliko puta nam zahvalila pre nego što smo se vratili u restoran, ali sam na neki način bio razočaran.

Konobarica nam je donela besplatni tiramisu, a sve troje smo konstatovali da više ne možemo da pojedemo ni mrvicu. Potom smo ipak sve pojeli.

Ja sam uz kafu popio limončelo.

„Sada ću morati da šmugnem“, rekla je Stela, vrpoljeći se.

„Zar već?“

Pogledao sam na sat. Pola deset.

Stela je stisnula usne i nastavila da se klati na stolici.

„Još samo malo“, rekla je. „Recimo deset minuta.“

„Rođendan ti je“, rekao sam ja. „Valjda otvarate prodavnicu tek u deset ujutru?“

Stela uzdahnu.

„Sutra ne radim.“

Ne radi? Pa obično je radila svaku subotu. Tako je i uspjela da se ubaci u *H&M*. Subotnji posao koji se pretvorio u posao preko leta i prekovremene sate.

„Celo popodne me boli glava“, rekla je izvlačeći se. „Migrena.“

„Znači, javila si da ne dolaziš?“

Stela klimnu glavom. Zapravo, to nije nikakav problem, objasnila mi je. Jedna druga devojka je rado uskočila umesto nje.

„Nismo te tako vaspitali“, izgovorio sam baš kada je Stela ustala i uzela jaknu sa naslona stolice.

„Adame“, oglasila se Ulrika.

„Ali čemu tolika žurba?“

Stela slegnu ramenima.

„Dogovorila sam se sa Aminom.“

Klimnuo sam glavom i progutao negodovanje. Valjda to tako ide sa devetnaestogodišnjacima.

Stela je dugo i srdačno grlila Ulriku. Ja sam pak jedva stigao upola da se pridignem pre nego što je stigla do mene, pa nam je zagrljaj ispao nespretan i ukočen.

„A vespa?“, upitao sam.

Stela pogleda Ulriku.

„Mi ćemo se pobrinuti za nju“, obeća moja supruga.

Kada je Stela izašla, Ulrika je polako obrisala usta salvetom i osmehnula mi se.

„Devetnaest godina“, rekla je. „Zamisli, tako brzo.“

Ulrika i ja smo bili potpuno iznureni kada smo te večeri stigli kući. Seli smo svako u svoj kraj sofe i čitali, dok je Koen pevao u pozadini.

„Ipak mislim da je mogla da pokaže malo više zahvalnosti“, rekao sam. „Naročito nakon slučaja sa autom.“

Slučaj sa autom, to je već postao ustaljen pojam.

Ulrika je nešto nezainteresovano promrmljala, čak nije ni podigla glavu s knjige. Sa druge strane prozora vetar se pojačao, pa su zidovi zaškripali. Bilo je leto, koje je uzdisalo i borilo se za dah, avgust je već bio na umoru, ali meni to nije smetalo. Jesen me je uvek privlačila tim osećajem novog početka, nalik na uvod u novu ljubav.

Kada sam malo kasnije odložio svoj roman, Ulrika je već bila zaspala. Pažljivo sam joj podigao potiljak i čušnuo jastuk ispod. Ona se uznemireno pokrenula u snu, i na trenutak sam razmišljao da li da je probudim, ali sam se umesto toga vratio čitanju. Nije prošlo mnogo, a slova su mi se zamutila, i misli nekud odlutale. Zaspao sam sa ogorčenjem zbog onoga što se dogodilo između mene i Stele, između onoga što smo nekada bili i onoga što smo postali, između predstave koju sam imao o nama i stvarnosti koja je bila prisutna sada.

Kada sam se probudio, Stela je stajala nasred sobe. Premestala se s noge na nogu dok joj je blaga mesečina sa prozora obasjavala glavu i ramena.

I Ulrika se probudila i trljala oči. Uskoro su prostoriju ispunili jecaji i usplahireno disanje.

Pridigao sam se.

„Šta se dogodilo?“

Stela je vrtela glavom, krupne suze su joj se slivale niz obraz i kvasile ga. Ulrika ju je zagrlila, a kada su se meni oči postepeno navikle na mrak, video sam da Stela drhti.

„Ništa to nije.“

Potom je napustila prostoriju s majkom, a ja sam ostao da sedim s jezivim osećajem praznine.

2

Bili smo sasvim obična porodica, a onda se sve promenilo. Potrebno je mnogo vremena da se život izgradi, a samo tren da se razruši. Mnogo je godina, decenija, možda i čitav život potreban da postanete ono što zaista jeste. Putevi su skoro uvek krivudavi i mislim da postoji neki smisao u tome što se život vrti oko pokušaja i pogrešaka. Oblikujemo se i nastajemo kroz iskušenja.

Teže mi je da razumem smisao onoga što je zadesilo našu porodicu ove jeseni. Znam da nije sve uvek shvatljivo, da u tome postoji i neki viši cilj, ali u događajima iz prethodne nedelje još uvek ne uspevam da uočim nikakav smisao. Ne mogu da ih objasnim, ni sebi ni drugima.

Možda je tako svim ljudima, ali ja umišljam da me kao sveštenika češće nego druge primoravaju da branim svoj pogled na svet. Ljudi se, uopšte gledano, nimalo ne ustežu da osporavaju moje shvatanje života. Pitaju me da li zaista verujem u Adama i Evu i bezgrešno začće, da je Isus hodao po vodi i podizao mrtve.

U početku svog hrišćanskog života ne tako retko sam uzvraćao i pokretao raspravu o sagovornikovim predstavama o svetu. Događalo se da koristim argument da je nauka samo još jedna religija među mnogim drugim. I naravno, u meni su se rađale mnoge sumnje, događalo se da bivam uzdrman u svojim uverenjima. Sada sam, međutim, čvrst u veri. Primio sam Božji blagoslov i pustio da me njegovo lice obasja. Bog je ljubav. Bog je čežnja i nada. Bog je moje utočište i uteha.

Obično kažem da verujem, a ne da znam. Kada čovek veruje da nešto zna, treba da se dobro preispita. Ja život posmatram kao neprestano učenje.

Slično kao i većina drugih, smatram sebe i dobrom osobom. To naravno zvuči samozadovoljno, da ne kažem samozaljubljeno ili nadmeno. Ali nije mi to namera. Ja sam čovek sa hrpom nedostataka, čovek koji je počinio nebrojene greške i omaške. Toga sam potpuno svestan i prvi ću to potvrditi. Ali hteo sam da kažem kako sam uvek postupao sa dobrom namerom, iz ljubavi i brižnosti. Uvek sam želeo da uradim ono što je ispravno.

Nedelja koja je usledila nakon Stelinog devetnaestog rođendana nije se znatno razlikovala od ostalih. U subotu smo Ulrika i ja biciklom posetili dobre prijatelje u četvrti Gunesbu. Iskoristio sam priliku da postavim oprezno pitanje u vezi sa sinoćnim događajima, ali Ulrika me je uveravala da se sa Stelom nije dogodilo ništa strašno, u pitanju je problem s nekim momkom, od onakvih kakvi s vremena na vreme zadese devetnaestogodišnjake. Nema potrebe da se brinem.

U nedelju sam razgovarao telefonom s roditeljima. Kada smo došli do Stele, rekao sam kako je u poslednje vreme

retko kod kuće, na šta me je majka podsetila kakav sam i ja bio kao tinejdžer. Tako je lako izgubiti perspektivu.

U ponedjeljak sam imao sahranu pre podne i krštenje po podne. Čudna je ta moja profesija, u kojoj smrt i život idu podruku. Uveče je Ulrika otišla na jogu, a Stela se zaključala u svoju sobu.

U sredu sam obavio jedno lepo venčanje dvoje mojih starijih parohijana koji su se upoznali dok su žalili za svojim bivšim životnim pratiocima. Taj trenutak me je dirnuo pravo u srce.

U četvrtak sam malo uganuo nogu za vreme florbola. Moj nekadašnji drugar s rukometa Andeš, sada vatrogasac i otac četiri dečaka, slučajno me je nagazio u duelu. Ipak sam uspeo da izvedem pas do kraja.

Kada sam se u petak ujutru vozio biciklom na posao, bio sam umoran. Posle ručka sam sahranio čoveka koji je doživeo samo četrdeset dve godine. Kancer, naravno. Nikako ne uspevam da se naviknem na to da i ljudi mlađi od mene mogu da umru. Njegova ćerka je napisala oproštajno pismo, ali nije uspela da ga pročita do kraja, briznuvši u plač. Prosto sam morao da pomislim na Stelu.

U petak uveče osetio sam se neobično tromo nakon duge nedelje. Stajao sam kraj prozora i posmatrao kako kraj avgusta tone iza horizonta. Jesenja ozbiljnost je zakoračila na prag. Poslednji dimovi roštilja iščezavali su u zavojitim pramenovima nalik na signale iznad kućnih krovova, a sa baštenskog nameštaja sklanjali su se jastuci.

Najzad sam skinuo sa sebe sveštencički okovratnik. Prevuкао sam rukom preko oznojenog vrata. Kada sam se naslonio na prozorsku dasku, oborio sam porodičnu fotografiju na pod.

Staklo je naprslo po sredini, ali sam ipak vratio fotografiju na mesto. Na slici, staroj najmanje deset godina, lice mi ima zdravu boju, a pogled mi je nekako razigran. Sećam se da smo se smejali baš pre nego što je fotograf okinuo. Ulrika se osmehuje otvorenih usta, a ispred nas stoji Stela sa rumenim obrazima, kosom u pletenicama i Mikijem Mausom na majici. Neko vreme sam stajao tako kraj prozora i posmatrao fotografiju, dok mi se grlo stezalo od uspomena.

Pošto sam se istuširao, napravio sam večeru od svinjskog filea i čorizo kobasica. Ulrika je kupila nove minduše, srebrna perca, i uz jelo smo podelili flašu južnoafričkog vina, da bismo zatim završili večer partijom TP-a* na sofi.

„Znaš li gde je Stela?“, pitao sam dok sam se skidao u spavaćoj sobi. Ulrika se već uvukla pod pokrivač.

„Trebalo da se vidi sa Aminom. Nije sigurna da li će dolaziti kući.“

Poslednje je izgovorila kao nešto nevažno, iako dobro zna šta mislim o tome što će naša ćerka *možda* doći da prespava kod kuće.

Pogledao sam na sat, bilo je jedanaest i petnaest.

„Doći će kada bude došla“, rekla je Ulrika.

Upiljio sam se u nju. Ponekad mislim da govori neke stvari samo da bi me isprovocirala.

„Poslaću SMS“, rekao sam.

I tako sam pisao Steli i pitao je da li namerava da spava kod kuće. Naravno, nisam dobio odgovor.

Legao sam u krevet s dubokim uzdahom. Ulrika se odmah prebacila na moju stranu i ćušnula mi ruku na kuk. Poljubila me je u vrat dok sam ja zurio u plafon.

* *Trivial pursuit*, društvena igra poreklom iz Kanade, igra se na tabli. (Prim. prev.)

Znam da ne treba da brinem. Kao mlad nikada nisam bio od onih neurotičnih. Strahovi su mi se prikrali kada sam dobio dete i kao da su se svake godine samo pojačavali.

Sa devetnaestogodišnjom ćerkom imate dva izbora: ili ćete propasti od neprestane nervoze, ili ćete jednostavno potisnuti razmišljanja o svim onim rizicima kojima ona izgleda obožava da se izlaže. Reč je o čistom nagonu za održanjem.

Ulrika mi je uskoro zaspala na ruci. Njen topli dah zapluskivao mi je obraz kao talasići. Povremeno bi se trgnula, praveći hitre, grčevite pokrete, ali bi je ubrzo san ponovo ophrvao.

Zaista sam pokušavao da spavam, ali mi je glava bila obuzeta mislima. Umor se pretvorio u stanje napregnute moždane aktivnosti. Razmišljao sam o svim onim snovima koje sam imao tokom godina, od kojih su se mnogi promenili, a neke se još nadam da ću ostvariti. Onda sam počeo da razmišljam o Stelinim snovima i bio sam prinuđen da uz izvesnu nelagodu zaključim kako ne znam šta moja ćerka želi od života. Uporno je tvrdila kako to ne zna ni sama. Bez ikakvih je planova, bez strukture. Nimalo nalik meni. Kada sam ja završio gimnaziju, imao sam veoma jasnu predstavu o tome kako će se moj život odvijati.

Znam da ne mogu da utičem na Stelu. Ona ima devetnaest godina i pravi sopstvene izbore. Ulrika je jednom rekla kako ljubav znači da popustiš stegu i dozvoliš onome koga voliš da poleti, ali često mi se čini kao da Stela i dalje sedi i razmahuje krilima ne podižući se u vazduh. Očekivao sam nešto drugo.

Koliko god da sam bio umoran, nisam mogao da zaspim. Okrenuo sam se na stranu i proverio mobilni. Stigao je odgovor od Stele.

Krenula kući.

Bilo je pet do dva kada se začuo ključ u bravi. Ulrika se u međuvremenu premestila daleko na svoju stranu kreveta i okrenula na drugu stranu od mene. U prizemlju se Stela šunjala okolo, čulo se povlačenje vode u kupatilu, pa brzi koraci u vešernici i opet povlačenje vode. Kao da je potrajalo čitavu večnost.

Naposletku su joj koraci zaškripali na stepenicama. Ulrika se trgnula u snu. Nagnuo sam se i pogledao je, ali izgleda da je i dalje spavala.

Obuzela su me dvojaka osećanja. S jedne strane, ogorčenije zbog toga što me je Stela pustila da se mučim, a s druge strane olakšanje jer je najzad stigla kući.

Ustao sam iz kreveta i otvorio vrata spavaće sobe u istom trenutku kada je Stela prolazila u donjem vešu i s mokrom kosom razbarušenom na potiljku. Kičma joj se ocrtavala kao svetla linija u polumraku dok je otvarala vrata svoje sobe.

„Stela?“, rekao sam.

Bez odgovora je hitro šmugnula kroz odškrinuta vrata i zaključala za sobom.

„Laku noć“, čuo sam sa druge strane vrata.

„Lepo spavaj“, prošaputao sam.

Moja devojčica je stigla kući.